

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

*Psychological
Prospects*

Спеціальний випуск

ПРОБЛЕМИ КІБЕРАГРЕСІЇ

Том 1

2012

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
(протокол № 10/12 від 25 жовтня 2012 р.)

Редакційна рада:

Микола Спосаревський – голова редакційної ради;
Ігор Коцан, Ксеія Абульханова (Росія), *Роман Арцишевський,*
Марта Богачевська-Хам'як (США), *Михайло Костицький,*
Василь Кремень, Ігор Пасічник

Редакційна колегія:

Лариса Заскіна – головний редактор; *Вадим Васютинський,*
Жаїна Вірна – заступники головного редактора;
Віталій Татенко, Олена Донченко, В'ячеслав Казміренко, Лідія
Орбан-Лембрик, Олена Старовойтенко, Тетяна Титаренко, Наталія
Чепелєва, Микола Бабій, Любов Найдюнова, Мирослава Мушкевич –
члени редакційної колегії

Засновники: *Волинський державний університет імені Лесі Українки,*
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

**Включено ВАК України до переліку наукових фахових видань
із психологічних спеціальностей**

Адреса редакції: 43025, м. Луцьк, вул. Потапова, 9
Тел.: (03322) 4-90-01 (у Луцьку); (044) 425-24-08 (у Києві)
Ел. пошта: lora_zasyekina@mail.ru; info@ispp.org.ua
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації КВ № 14266-3237 ПР від 17.06.2008 р.

Видавець: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
(04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15)

Статті публікуються в авторській редакції

© Інститут соціальної та політичної
психології НАПН України, 2012
© Автори

ДІАЛОГІЧНІ УМІННЯ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА-ПРАКТИКА

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Питання розвитку професіоналізму є предметом вивчення сучасних умов підготовки фахівця різних напрямків. Коли йдеться про високий професіоналізм людини, то з ним пов'язують не тільки ґрунтовні знання в тій галузі діяльності, в якій цей професіоналізм проявляється, але й рівень розвитку комунікативних здібностей. Це безпосередньо стосується професії практичного психолога, оскільки здатність ефективно вирішувати професійні завдання пов'язане із уміньми фахівця вести терапевтичний діалог, психологічно впливати на клієнта в процесі діалогічної взаємодії з ним. Важливим для нашого дослідження є визначення середовища, де особливості діалогічної взаємодії були провідними для здійснення психологічного впливу на клієнта.

Т.А. Флоренська [7] звертає увагу на те, що консультативна практика психолога є втіленням діалогічності, що дозволяє досліджувати «глибинні закономірності внутрішнього життя людини і феномени її міжособистісного спілкування».

Слід підкреслити, що саме у діалозі з клієнтом відбувається здійснення психологічного мовленнєвого впливу, а діалог стає важливою формою реалізації професійного спілкування, основним знаряддям праці.

Зважаючи на це, особливої актуальності набуває аналіз діалогічних умінь як важливого показника професіоналізму через вивчення специфіки мовленнєвої взаємодії учасників консультативного діалогу. Залишається відкритим і питання організації процесу мовленнєвої підготовки психологів-практиків, результатом якої стануть сформовані діалогічні уміньня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Посилений інтерес науковців до питань професійної діяльності та підготовки психологів-практиків останні роки цілком виправданий, оскільки відображає загальну тенденцію пошуку різноманітних засобів і механізмів підвищення професіоналізму психологів (О.Ф. Бондаренко,

З.Г. Кісарчук, Є.О. Клімов, Н.В. Кузьміна, С.Д. Максименко, А.К. Маркова, М.Р. Бітянова, Н.С. Пряжников, Н.В. Чепелєва та ін.). Безперечно цінним для нас є визначення питань діалогічного підходу, діалогічного простору, діалогічної взаємодії як актуальних предметів дослідження.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що у сучасній науці є декілька концепцій психології діалогу, які розроблені такими вченими як Т.О. Флоренська [7], Г.О. Ковальов, А.Ф. Копьєв [4] та ін. У роботах цих психологів розглядаються теоретико-методологічні засади психології діалогу, аналізується парадигмальний статус діалогічного підходу (Г.О. Ковальов), виявляються можливості діалогічного підходу у практичній психології та психодіагностиці (Т.О. Флоренська, А.Ф. Копьєв).

Завдяки працям Н.В. Чепелєвої [7,8], Н.І. Пов'якель [8], Т.П. Юрченко, Т.О. Флоренської [6], А.Ф. Копьєва [4], Н.Ф. Шевченко [9] на сьогодні ми вже маємо спроби узагальнення досвіду психологів-практиків і науковців, згідно якого діалогічний підхід завойовує пріоритетне положення в поясненні особливостей консультаційної та психотерапевтичної взаємодії психолога і клієнта. Діалогу в консультаційній діяльності відводиться роль стрижневого фактору (він виступає в якості форми, засобів та умов здійснення психологічної допомоги). Зокрема аналіз матеріалів дослідження Г.С. Абрамової, Ю.Є. Альошиної, П.П. Горностаєва, С.В. Васильовської [2, 3] формує уявлення про просторо-часову організацію бесіди (етапи і стадії її проведення, тривалість зустрічі), про встановлення вербального і невербального контакту в процесі здійснення психологічної допомоги, вимог до мовлення консультанта, використання ним технік і прийомів роботи.

Діалог є провідною категорією у гуманістичному й екзистенційно-феноменологічному напрямках. У гештальт-терапії (Ф. Перлз, Дж. Енрайт, С. Гінгер та ін.) діалог розглядається як основний інструмент психотерапії, при цьому виокремлюються такі його сутнісні ознаки: 1) готовність до діалогу, що виявляється насамперед в увазі до клієнта і його проблем; 2) присутність консультанта, тобто його зацікавленість, емоційна включеність; 3) повага до феноменології клієнта, що виявляється у визнанні, прийнятті клієнта з його світобаченням, цінностями, особливостями [3, 5, 9].

Ідеєю діалогу, діалогізму проникнута значна частина світового філософського спадку. Зверненість до теоретико-методологічних здобутків М.М. Бахтіна, В.С. Біблера, М. Бубера, О.О. Ухтомського сприяли знаходженню основних характеристик, які на сьогодні виділяються

в діалогічному підході. Серед них поняття «домінанта на Іншому», «позазнаходженість», «присутність», «діалогічна позиція», «внутрішня діалогічність», «діалогічна інтенція». У межах даного підходу поняття „діалог” виступає у двох взаємозалежних значеннях: 1) як універсальна й абсолютна характеристика буття людини, як базова умова її свідомості та самосвідомості, з одного боку; та, з іншого, – основна форма їх реалізації; 2) як конкретна подія спілкування, в якій відбувається самовиявлення внутрішнього світу індивіда (М.М. Бахтін).

Розуміння діалогу зводиться до суб'єкт-суб'єктного спілкування психолога з клієнтом (Ф.Є. Василюк, А.Ф. Коп'єв, Е.Т. Соколова, Т.О. Флоренська, А.У. Хараш й ін.). Важливими, на наш погляд, є особливості психологічних механізмів зародження і здійснення діалогу та можливості їх застосування у навчанні в роботах Г.О. Балла, Г.М. Кучинського, Т.П. Юрченко.

Разом з тим, дослідження в області консультативного діалогу як цілісного явища залишаються поодинокими (Т.А. Флоренська, А.Ф. Коп'єв). Залишається відкритим і питання формування діалогічних умінь й навичок в процесі підготовки до консультативної діяльності. Лише нещодавно з'явилися роботи, які присвячені аналізу феноменів мовлення психолога-консультанта і клієнта (О.Ф. Бондаренко, Ф.С. Василюк), мовленнєвій компетенції (Н.Ф. Шевченко), дискурсу (Н.В. Чепелева), терапевтичному діалогу (І.М. Кирилюк).

Зважаючи на зв'язок формування умінь з професійними діалогічними якостями, близькими до ідей нашого дослідження вважаємо виокремлення якостей, що сприяють розвитку діалогічності (А.Ф. Коп'єв, А. Мехраб'ян, Т.О. Флоренська та ін.), зокрема:

- конгруентність як здатність встановлювати контакт з власними почуттями і щиро їх виражати;
- емпатія як здатність співпереживати, внутрішньо приймати світ клієнта і його проблеми;
- рефлексивність як усвідомлене керування власною діалогічністю.

Також важливою передумовою підготовки майбутніх психологів до ведення психотерапевтичного діалогу виступає розвиток комунікативної компетентності та професійної „Я-концепції”, в структурі яких доцільним є виділення мовленнєвої компетенції, до якої входять і діалогічні уміння.

Крім того поняття «діалогічні уміння» хоча і є досить часто використовуваним, але чіткого визначення стосовно консультативної практики психолога в літературі немає. Саме в діалозі клієнтом відбу-

вається здійснення психологічного мовленнєвого впливу. Саме діалог є важливою формою реалізації професійного мовлення практичного психолога, його діалогічних умінь.

Отже, ми вважаємо, що в даний час склалися численні передумови для здійснення теоретичного осмислення і систематизації науково-теоретичних поглядів щодо особливостей діалогічного розуміння спілкування та діалогічних умінь психолога-практика. А теоретичний аналіз показує, що, незважаючи на актуальність діалогічного підходу до вивчення особливостей професіоналізації психологів, проблема формування діалогічних умінь в структурі мовленнєвого впливу є маловивченою як у теоретичному, так і у емпірико-практичному планах.

Метою статті є аналіз діалогічних умінь психолога-практика, необхідних для здійснення мовленнєвого впливу на клієнта.

Виклад основного матеріалу дослідження

Найчастіше уміння розуміють як здатність належно виконувати певні дії, що заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок. У психолого-педагогічній літературі поняття «уміння» доповнюється ще характеристикою готовності застосувати знання на практиці. Ми зупинилися на робочому визначенні поняття «діалогічних умінь» як готовності психолога-практика до мовленнєвого впливу на клієнта в ситуації діалогічної взаємодії з ним.

Відомий спеціаліст у галузі вивчення психології спілкування, О.О.Леонтьєв, вважає, що до професійних комунікативних умінь потрібно включати: мовленнєве спілкування; орієнтування у співрозмовникові, тобто моделювання його комунікативно важливих особливостей особистості; орієнтування в умовах комунікативного завдання (правильно вибрати зміст спілкування, знайти адекватні засоби для передачі цього змісту, спланувати своє мовлення, забезпечити зворотний зв'язок); самопрезентацію, мотивами якої виступають самоутвердження та професійна необхідність, володіння невербальними засобами спілкування; установлення контакту.

На наш погляд, особливими ознаками уміння є: високий рівень усвідомленості, самостійність у вирішенні завдань, які виникають у процесі виконання певного виду діяльності; складність і комплексність, злиття розумових і практичних дій, цілеспрямованість, стійкість і міцність. Уміння концентрують те, що здобувається особистістю у процесі зовнішньої, тобто практичної, професійної діяльності й одночасно розвиваються внутрішньо, але під впливом зовнішніх факторів.

Відомо, що успішна мовленнєва комунікація можлива за умови діалогічної взаємодії. О.Г. Ковальов вказав на такі риси діалогічної вза-

емодії: «емоційну і особистісну розкритість партнерів..., психологічну настроєність на актуальні стани один одного, безощінність, довірливість і ширість почуттів та станів». Це не лише принципи консультативної діяльності психолога, а й умова розкриття особистості клієнта.

Діалогічна взаємодія, на відміну від монологічної, характеризується тим, що з боку співрозмовника ініціюється активно організуюче саму форму взаємодії ставлення "до мене", а не тільки до предмету, про який іде мова. Діалогічна форма особистісної взаємодії передбачає наявність деякої загальної атмосфери взаємодії, загального "Мі-переживання", що має різне забарвлення залежно від взаємоорієнтуючих смислових установок співрозмовників, тобто від особистісного завдання взаємодії. А це означає, що діалогічні взаємини - це взаємини, що виникають тільки тоді, коли один партнер сприймає цілісний образ іншого як бажаного партнера взаємодії.

Знання основ діалогічної взаємодії допомагає студентам формувати діалогічну спрямованість і діалогічну позицію, яка дозволяє швидко, оперативнo та правильно орієнтуватися в умовах спілкування з клієнтом; правильно планувати та здійснювати систему комунікації, зокрема, її важливу ланку - мовленнєвий вплив; швидко й точно знаходити адекватні змісту акту спілкування діалогічні засоби, які одночасно відповідають творчій індивідуальності психолога та ситуації спілкування.

Така ціннісно-смилова основа впливає на результат мовленнєвого впливу: чи буде він діалогічним за сутністю (сприятиме подальшому контакту з клієнтом), чи монологічним (сприятиме явищу порушення контакту з клієнтом, що унеможливило подальше ефективне вирішення проблеми). Мовленнєвий вплив розглядається нами як самостійний акт, який здійснюється за допомогою саме висловлювань психолога. Ефективність цього впливу виражається у зміні семантичного простору клієнта, коли досвід значень клієнта поповнюється новими продуктивними значеннями. Отже, діалогічна спрямованість грає вирішальну роль у побудові висловлювання як структурної одиниці мовленнєвого впливу.

Ми не ставимо перед собою завдання освітити всі особливості побудови психологічний шлях формування висловлювання в цій статті, але визначемо психолого-лінгвістичні характеристики для характеристики діалогічний умінь психологів-практиків.

Для виокремлення діалогічних умінь, окрім описаних діалогічних засад, що відображаються у діалогічній спрямованості майбутніх фахівців, ми спираємось на розуміння мовленнєвого впливу психолога

через семантичний, синтаксичний та експресивний рівні мовленнєвого впливу.

Диалогічні вміння нами розглядаються з боку *семантичний* аналіз впливу. Для цього ми взяли за основу класифікацію О.Ф.Бондаренко, який описує три основні способи впливу на клієнта в ситуації діалогу з ним: розширення семантики, звуження (конкретизація) її та зміна значення за рахунок конотацій [1].

Першу групу становлять діалогічні вміння, спрямовані на зміну смислу проблемної галузі клієнта, доповнюючи її новими продуктивними смислами (особливо в ситуації інформаційного дефіциту, що сприяє поширенню викривленого сприйняття реальності). «Розширення семантики ґрунтується на тому, що в практичній роботі з клієнтом доцільно виходити не лише з деформованого особистісного компонента, а з усієї цілісності людського «Я»... Смислове збільшення буденної свідомості шляхом розширення семантики ситуації до семантики піднесення над ситуацією... веде до створення іншої наповненості «життєвого світу» клієнта, активізуючи його особистий досвід і потенціал, пробуджуючи смислогенез» [1, с. 18]. Дуже важливим у психологічному консультуванні є прояснення проблеми, яка дійсно хвилює людину, бо клієнт, як правило, повністю не усвідомлює свою проблему. Вербальні репрезентації клієнт використовує, насамперед, для представлення своєї поведінки і своїх переживань. Психолог, працюючи зі свідомістю і переживаннями клієнта, надає допомогу у розширенні моделі світу й усвідомленні реальних можливостей вибору.

Другу групу становлять діалогічні вміння конкретизувати (звужити) семантику через діалогічний вплив. Його призначення виявляється у обмеженні травмуючого впливу шляхом деталізації або звуження націненого хворобливим сенсом фактора.

Третю групу становлять вміння, що спрямовані на зміну способу бачення (сприйняття) тих чи інших моментів проблемної ситуації, зокрема дозволяє подолати захисні механізми клієнта.

Оскільки діалогічні вміння представлені через висловлювання психолога, зупинимося на їх *синтаксичній* характеристиці, що також має психологічний вплив на клієнта. Функціональною особливістю цих груп діалогічних умінь є вміння відчуті в тексті клієнта значущі елементи, ключові слова «внутрішнього світу» клієнта; вміння відновлювати внутрішню смислову структуру висловлювання клієнта; вміння контекстно добудувати висловлювання клієнта, вписуючи їх в його індивідуальний досвід; вміння створювати нові образи і уявлення з набо-

ру базових образів клієнта; вміння виводити проблему за межі, створені самим клієнтом у ході рефлексії своєї проблеми.

Серед них найважливішими характеристиками висловлювань ми вважаємо наступні:

- граматична правильність, ясність, чіткість й точність висловлювання, яка побудована на ключових образах і словах клієнта;
- логічність, що спонукає клієнта до усвідомлення ірраціональних установок щодо сприйняття реальності та їх виправлення;
- структурування змісту тексту клієнта - вміння виразити максимальну за об'ємом інформацію мінімальною кількістю слів, що робить текст клієнта зрозумілим для самого себе;
- стислість у передачі думок, смислова незавершеність, що примушує того, хто слухає бути зосередженим, уважним, спонукає активно думати;
- доречність як характеристика мовлення, в якій є відповідність змістовних і стилістичних особливостей відповідно до ситуації взаємодії.

Експресивний вплив висловлювань психолога відповідає таким умінням, як: вміння вибирати адекватну форму прояву своїх емоцій; здатність володіти собою, керувати власними станами; вміння відстежувати емоційний стан клієнта. Основними характеристиками висловлювань є виразність мовлення, вміння відображати почуття клієнта, працювати з емоціями клієнта.

Слід ще раз підкреслити, що діалогічні уміння підпорядковуються меті консультування: розкрити внутрішній світ переживань для клієнта, розговорити клієнта, щоб він мав змогу вербалізувати накопичені роздуми і тим самим сформулювати точно запит; надати можливість клієнту подивитись на проблему з іншого боку, для того, щоб допомогти йому зрозуміти себе, свої почуття, переживання.

Достатньо високий рівень сформованості у майбутніх психологів діалогічних умінь сприятимуть подоланню суперечності між постійним ускладненням професійних функцій сучасного фахівця й недостатньо розвиненою здатністю випускників до їх творчої реалізації, між накопиченням науково-практичних знань й недостатньо спрямованістю навчання на розвиток професійних якостей і вмінь.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку.

Таким чином, діалогічні вміння займають пріоритетне положення в системі професійної готовності психологів-практиків до мовленнєвого впливу на клієнта. Для виокремлення діалогічних умінь, окрім

описаних діалогічних засад, що відображаються у діалогічній спрямованості майбутніх фахівців, ми спиралися на розуміння рівнів мовленнєвого впливу психолога. А засобом здійснення мовленнєвого впливу в процесі діалогічної взаємодії стала характеристика висловлювань психолога-практика.

Перспективність подальшого розвитку даної проблематики ми вбачаємо у розробці в системі професійної освіти психологічних умов розвитку діалогічних умінь майбутніх психологів-практиків, що необхідні для здійснення мовленнєвого впливу.

Література

1. Бондаренко О.Ф. Аналіз недирективного висловлення // Мовознавство. – 1990. – №5. – С.32-37.
2. Горностаї П.П. Теорія і практика психологічного консультування: Проблемний підхід / П.П.Горностаї, С.В.Васьковська – К.: Наукова думка, 1995. – 128 с.
3. Кирилюк І.М. Психологічні чинники підготовки практичного психолога до ведення терапевтичного діалогу // Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / І.М. Кирилюк; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2006. — 20 с.
4. Копьев А.Ф. Психологическое консультирование: опыт диалогической интерпретации // Вопросы психологии. – 1990. – №3. – С.17-24.
5. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: Навч. посібник. – Чернівці: Книги-XXI, 2010. – 528 с.
6. Флоренська Т.А. Діалог як метод психології консультування // Психологічний журнал. – 1994. – Т.15. – №5. – С.44-56.
7. Челелева Н.В. Діалог як механізм творчої діяльності // Психологія: Зб. наук. пр. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1998. – Вип.2. – С.5-14.
8. Челелева Н.В. Діалогічно-орієнтований підхід в системі підготовки практичних психологів / Н.В.Челелева, Н.І.Пов'якель // Вісник Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти. – Тернопіль, 1996. – С.29-31.
9. Шевченко Н.Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки: Монографія. – К.: Міленіум, 2005. – 298 с. Бондаренко О.Ф. Аналіз недирективного висловлення // Мовознавство. – 1990. – №5. – С.32-37.
10. Горностаї П.П. Теорія і практика психологічного консультування: Проблемний підхід / П.П.Горностаї, С.В.Васьковська – К.: Наукова думка, 1995. – 128 с.
11. Кирилюк І.М. Психологічні чинники підготовки практичного психолога до ведення терапевтичного діалогу // Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / І.М. Кирилюк; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2006. — 20 с.

12. Копьев А.Ф. Психологическое консультирование: опыт диалогической интерпретации // Вопросы психологии. – 1990. – №3. – С.17-24.
13. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації. Навч.посібник. – Чернівці: Книги-XXI, 2010. – 528 с.
14. Флоренська Т.А. Діалог як метод психології консультування // Психологический журнал. – 1994. – Т.15. – №5. – С. 44-56.
15. Чепелева Н.В. Діалог як механізм творчої діяльності // Психологія: Зб.наук.пр. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1998. – Вип.2. – С. 5-14.
16. Чепелева Н.В. Діалогічно-орієнтований підхід в системі підготовки практичних психологів / Н.В.Чепелева, Н.І.Пов'якель // Вісник Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти. – Тернопіль, 1996. – С. 29-31.
17. Шевченко Н.Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки: Монографія. – К.: Міленіум, 2005. – 298с.

ЗМІСТ

Обрії психічного життя людини

Бястрова Ю. Дослідження рівня психологічної готовності до професійного самовизначення підлітків і юнаків з порушеннями психофізичного розвитку 3

Брагіна Н. Отражение субъектной жизненной позиции личности в ранних детских воспоминаниях 15

Донець О. Сімейний статус жінки як чинник її самоприйняття 30

Новікова Ж. Психологічні аспекти спілкування людей похилого віку в соціальних мережах 40

Семенихина А. Гендерные особенности выбора брачного партнера 51

Стаценко Т. Особливості проявлення життєстійкості в зрелом візрасте 60

Психологічний світ освіти

Божок Н. Особливості психокорекційного впливу на розвиток фрустраційної толерантності у студентів 69

Гліченко О. Диалогічне вміння як показник професіоналізму майбутнього психолога-практика 77

Кіян А. Психологічні особливості протидії маніпулятивному впливу в спілкуванні з підлітками 86

Литвинчук О. Дослідження маніпулятивних прийомів впливу на учнів у педагогічному спілкуванні 94

Походько І. Формування стресостійкості як професійно значущої якості майбутнього практичного психолога 102

Репкіна Н., Репкін В. Устойчивость личности и стратегия образования 111

Чернобровкін В. Мотивація процесу прийняття рішень у педагогічній діяльності 121

Психологічна практика

Анпілова Д. Технології роботи з подолання бар'єрів при побудові психологічної близькості 130

Макаров В. Влияние формы страха на развитие психологических зависимостей 140

Психоінформаційні

впливи на особистість

Афонина Е. Эмоциональная зрелость личности как субъективный фактор взаимодействия с информационной средой 148

Богач О. Кіберпростір і перспектива соціалізації особистості старшокласників 158

Мироненко Г. Мотиваційно-темпоральна модель формування медіазаалежності 168

Фадєєв В., Лемещенко О. Вплив веб-простору на формування готовності старшокласників до відповідального батьківства 176

Психологічні аспекти поведінки людини у кіберпросторі

Бажутіна С. Типологические черты личности, склонной к компьютерной зависимости 186

Блискун О. Дослідження проблеми дефініції категоріального анарашу агресивної поведінки молоді в мережі інтернет 194

Ковальова А., Мачаненко О. Феномен інформаційно-психологічної безпеки та особливості його прояву у підлітків 208

Посохова В. Вплив інтернет-залежності на життєконструювання особистості 218

Резюме

225

Наші автори

239

Науковий журнал

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК

ПРОБЛЕМИ КІБЕРАГРЕСІЇ

Том 1

2012

Надруковано з оригіналу-макета, виготовленого
в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України

Адреса Інституту: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15

Підписано до друку 25.10.2012 р. Формат 84x108/32. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 14,3. Обл.-вид. арк. 14,6.
Тираж 300 пр.

Видавництво ТОВ "Промдрук"

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК №1711 від 11.03.2004 р.

19055, м. Луганськ, вул. Даля, 3-Б. Тел. 93-17-10, 93-74-55
